

“NERDESİN” ADLI ŞİİR KİTABININ RETORİK İNCELEMESİ

RHETORICAL ANALYSIS OF THE POETRY BOOK CALLED “NERDESİN”

Dr. Tolga Alver¹

Öz

Hamit Doğan'ın kaleme aldığı *Nerdesin* isimli şiir kitabı, 2023 yılında yayımlanmıştır. Kitapta yazılan şiirlerin tamamı serbest ölçü ile kaleme alınmıştır. Kitabın içerisinde çeşitli şiirsel teknikler kullanılmıştır. Şair eserinde çoğunlukla aile, sevgi, aşk, benlik, hüznün temaları üzerine odaklanmıştır. Şair kitabın genelinde büyük ölçüde sade, yalın bir dili tercih etmiştir. Şiirleri çoğunlukla kısa ve bir solukta okunacak akıcılığa sahiptir. Eserde, zaman zaman bazı yöresel kelimeler kullanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Hamit Doğan'ın şiirleri, Nerdesin şiir kitabı, yöresel etki içeren şiirler.

Abstract

The poetry book titled *Nerdesin*, written by Hamit Doğan, was published in 2023. All the poems written in the book were written in free meter. Various poetic techniques are used in the book. In his work, the poet mostly focuses on the themes of family, love, self, and sadness. The poet has largely preferred a plain, simple language throughout the book. Most of his poems are short and can be read in one breath. He used some local words from time to time.

Key words: Hamit Doğan's poems, "Nerdesin" poetry book, poems with local influence.

Giriş

Hamit Doğan'ın kaleme aldığı *Nerdesin* isimli şiir kitabı, Şiir Antoloji Yayınları bünyesinde 2023 yılında yayımlanmıştır. Şair, şiir kitabının kapağında “Doğan” mahlasını kullanmayı tercih etmiştir. Bu mahlasa zaman zaman şiirlerinde de göndermeler yapacaktır. Şiir kitabının ön kapağında siyah bir ton üzerinde yer alan kırmızı bir gelincik bulunmaktadır. Arka kapağında ise şairin kısa öz geçmişi ile bir şiiri yer almaktadır. Çalışmada şiir kitabının biçimsel ve içerik tahlili gerçekleştirilecektir.

1. Biçimsel Tahlil

1.1. Genel Nazım Özellikleri (serbest şiir, serbest ölçü, şiir uzunluğu)

Serbest şiir, Cumhuriyet Dönemi'yle birlikte yaygınlaşan ve 1940'lardan sonra şiirimizin tek biçimi olarak kabul gören söyleyiş biçimidir. Bir ölçüye ve kalıba bağlı değildir. Düzenli bir kafiye yapısından yahut arayışından söz edilemez. Mısralar uzunlu kısıtlı olabilir. Her şiir kendi şeklini, söyleme gücü ve şairin söylemek istediğine göre kazanır (Törenek, 2020, s. 14).

¹ tolgaalver86@gmail.com, ORCID: [0000-0002-1674-4894](https://orcid.org/0000-0002-1674-4894).

Şairin eserinde yer alan eserlerin tamamı serbest şiir şeklinde yazılmıştır. Şair, aruz ya da hece ölçüsü kullanmayı tercih etmemiştir. Serbest ölçüyle şiirlerini kaleme almıştır. Şiirlerinin uzunluğu çoğunlukla tek sayfaya sığacak şekilde tasarlanmıştır.

1.2. Özgün Teknikler (Ters şiir, ortadan akan şiir, söz oyunları)

Şair eserini kaleme alırken bazı tekniklerden de faydalanmıştır. Bunlar arasında en dikkat çekenini şairin aşağıdan yukarı okunacak şekilde tasarladığı ters şiirleridir. Bu tekniği uygulama maksadı tam olarak anlaşılmasa da alışılmışı bozma isteği kitaba teknik bir yenilik getirmiştir. Ancak bu teknikle yazılan şiirlerin başına koyduğu uyarıyla okuru yönlendirmesi işin sihrini kaçırmış gibidir. Şair bu tarz tasarladığı şiirleri kitapta daha koyu bir sayfaya yerleştirmiş, şiirin başladığı yere “Lütfen alttan yukarı okuyun!..” şeklinde uyarı cümlesi koymuştur. Bu durum tekniğin sırrını açığa vermiş, okurun yapacağı pek bir şey kalmamıştır.

Şairin bütün şiirleri buldukları sayfaya ortalanarak yazılmıştır. Şüphesiz bu da şairin özellikle seçmiş olduğu bir tekniktir. Şiirlerin bu şekilde yazılmış olması okumayı kolaylaştırmıştır.

Şairin bazı şiirleri başlıktan sonra konulan birkaç satır boşlukla başlamaktadır. *Nurettin Özdemir Emiceme, Yayla, Anam'a* şiirlerinde bu şekilde boşluklar yer almaktadır. Bu şiirler kısaltılmış mıdır yoksa başka bir maksatla mı bu boşluklar konulmuştur tam olarak anlaşılmamaktadır.

Kitapta şair kelimelerle bazı söz oyunları da yapmıştır. *Babama* şiirinde bir kelime iki anlama gelecek şekilde kullanılmıştır:

“Yüreğim-de-ki
Hey gidi ağam”

Aynı şekilde *Bir Kelkit Akşamında Aydın Emicem* şiirinde de “doğan” kelimesi iki anlama gelecek şekilde kullanılmıştır:

“Kelkit Yaylası’nda ‘doğan’
Kelkit Çayı akışlı...!!!”

Bacım şiirinde de benzer bir kullanım vardır:

*“Kara günde sırdaşım
Dar günde arka-daşım”*

Kara Gözlüme şiirinde bazı dizeler yalnızca hecelerden oluşmaktadır:

*“Kara gözlüm seni ben
Se
ni
Ben
Ne sevdim”*

Şair genellikle standart bir çizgide şiirlerini kaleme alsada zaman zaman farklılık yaratacak teknikler kullanmıştır.

2. İçerik Tahlili

Bu kısımda şairin şiirlerine dair içerik tahlili gerçekleştirilecektir.

2.1. Temalar

Şair eserinde kaleme aldığı şiirlerde çoğunlukla aile, sevgi, aşk, benlik, hüznün temaları üzerine odaklanmıştır.

2.1.1. Benlik

Benlik algısı, bireyin kendi varlığını “bilmesi” ve bilme ediminin gereklerini yerine getirme sürecidir (Kanter, 2015, s. 553). Şair kitabında kaleme aldığı bazı şiirlerle kendi benliğine ilişkin sırları ortaya dökmektedir. Benlik kavramı, kişinin psikolojik özelliklerini tasvir etmek için kullanılır (Olpak Koç, 2021, 185). Şairin şiirlerindeki benlik algısı kendi psikolojik özelliklerine de kapı aralamaktadır. Şairin *Bir Gün Yüreğimin* isimli şiirinde şu dizeler yer almaktadır:

*“Yüreğimin
Umutta sonsuz
Her dem çaresiz...”*

Bu dizelerde şairin bir ikilem yaşadığı görülmektedir. Ruhundaki düalizm dizelerde yer bulmuştur. Umudu hem sonsuz hem de her zaman çaresizdir. Şair *Ama Ben Neredeyim* şiiriyle de benlik arayışını sürdürür:

*“Dağlarımda yalnızlık
Gezinir bulut bulut
Ama yârim nerede
Ama yârim nerede
Ama ben neredeyim...!!!”*

Şair hayata dair benlik arayışını *Doğdum Geldim* şiirinde bir üst noktaya taşır ve öleceği günün zamanını şiirinde okura aktarır.

*“Öldüm
Öleceğim
Bir 16 Haziran ilk şafağında
Öleceğim.”*

Kitabın genelinde şair her ne kadar ailesine ve eşine yazdığı şiirlerle hayata bağlılığını gösterse de benlik algısına ilişkin şiirleriyle de içsel çatışmalarını okura aktarır. Birey, benlik vasıtasıyla içinde yaşadığı toplumun değerler düzlemini kendi varlık alanı içinde tasarlayarak bir fark edişler bütününe dönüştürür (Şahin, 2016, s. 120). Şair de bu fark edişlerini şiirleriyle yansıtmıştır.

2.1.2. Sevgili

Şiir kitaplarında olmazsa olmaz temalardan birisi de sevgi ekseninde kaleme alınan şiirlerdir. Şair şiirlerini bir aile şemsiyesinde toplasa da sevgiliye dair ayrı bir parantez açmak gerekir. Şair *1 Mayıs* şiirinde:

*“Bir bahar şafağında
Bir bahar akşamında
İlmik ilmik, nakış nakış
Sevdaların dizerim...!!!”*

ifadeleriyle sevgiliye olan sevdasını dile getirmektedir. Burada her ne kadar sevgiliye övgüler dile getirilmişse de şiirin ismi şiirle tutarsızlık içermektedir. *1 Mayıs* isimli şiirde yalnızca bu tarihten değil 1 Temmuz, 1 Eylül, 1 Ekim, 1 Kasım, 1 Ocak tarihleri de 1 Mayıs kadar yer almaktadır. Öyleyse yazar neden şiire 1 Mayıs ismini koymuştur? Belki de kendisi için özel bir gündür. Ancak okur bunu bilmediği için başlık seçiminin yanlış olduğu söylenebilir. *Şair Bitti Kış Bitti Yokuş* şiiriyle sevgiliye şu dizelerle seslenmektedir:

*“Ver artık elini ver
Ey sevgili eş”*

İki Davet şiirinde de sevgiliye dair sevgisini tekrarlayarak ifade eder:

*“Alsam
Yüreğime alsam
Sevsem
Sevsem
Sevsem...!!!”*

Şair sevdiği kişiye *Kara Gözlüm* ve *Yine Kara Gözlüme* isimleriyle iki şiir daha yazmıştır. İkinci şiirin başlığı birinci şiirin başlığı sebebiyle *Yine Kara Gözlüme* şeklinde düşünülmüş olabilir. Ancak bu durum *Yine Kara Gözlüme* şiirinin kitap dışındaki bir ortama bağımsız biçimde taşınmasını zorlaştıran bir husustur. Kısacası, şairin iki şiiri birleştirip tek şiire dönüştürmesi ya da *Yine Kara Gözlüme* şiirinin isminde bir değişikliğe gitmesi, mevcut duruma kıyasla daha poetik bir yaklaşımdır.

2.1.3. Aile (İçsel mekân)

İnsanlar bir barınakta yakınlaşarak toplumların en küçük yapı birimi olan aileleri oluşturmuşlardır. Tarihsel ve kültürel birikimler aile kavramını, onunla aynı anlamda kullanılan “ev” kavramıyla bütünleştirmiştir (Engin, 2021, s. 1779). Şair bir evin içinde yaşayan bireyler başta olmak üzere birçok aile üyesine şiirler kaleme almıştır. *Babama* isimli şiirinde babasına olan hasretini dile getirmiştir:

*“Yüreğim-de-ki
Hey gidi ağam*

*Hasretin buram buram
AĞAM...!!!*

Bacım şiirinde kız kardeşi ile olan yakın ilişkisini aktarmıştır:

*“Kara günde sırdaşım
Dar günde arka-daşım
Bacım...!!!”*

Bir Kelkit Akşamında Aydın Emicem şiirinde amcasına övgüler yağdırmıştır:

*“Kelkit Yaylası’nda ‘doğan’
Kelkit Çayı akışlı...!!!”*

Şair kitabında *Gardaşa Dair* şiiriyle kardeşine, *Nurettin Özdemir Emiceme* şiiriyle başka bir amcasına, *Anam’a* isimli şiiriyle annesine, *Oğlum’a* isimli şiiriyle oğluna, *Yeğenime* isimli şiiriyle yeğenine ithafen eserlerini kaleme almıştır. Bu doğrultuda eserin genel temasının aile olduğunu söyleyebiliriz. Ancak burada eleştirilecek bazı kısımlar yer almaktadır. Örnek olarak eserler kime yazıldıysa başlık da ona göre seçilmiştir. Şair başlıklarını daha farklı tercih edebilirdi. Ayrıca yalnızca ailesine adanmış bir eser havası yaratan kitap, edebî evrensellik açısından kusurludur. Bir şairin amcalarına, yeğenine yazılan bir şiirin okurda kendilerine dair bir his uyandırması zor olacaktır. Şair bu noktada kimsenin kalbi kırılmasın diye düşünüp değer verdikleri kişilere şiirlerini yazmış olabilir. Ancak edebî metinlerin kişisel niyetlerle bir kalıba sıkıştırılmaması gerekir.

2.1.4. Mekân/coğrafya (Dışsal mekân)

Mekân, insanın varlığını gerçekleştirme biçimlerinden biridir. İnsan, doğduğu andan itibaren ilişki içerisinde olduğu mekân aracılığıyla hem şahsiyetine yön verir hem de mekânı biçimlendirir (Coşkun, 2009, s. 236). Bazı şiirlerde mekân, başlı başına yaratımın sebebidir. Faruk Nafiz Çamlıbel’in *Han Duvarları*, Yahya Kemal Beyatlı’nın *Süleymaniye’de Bayram Sabahı*, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Bursa’da Zaman*, Necip Fazıl Kısakürek’in *Otel Odaları* ve *Kaldırımlar* bu bağlamda ilk akla gelen şiirlerdendir (Özdamar, 2016, s. 124). Yazarın bazı şiirlerinde mekân unsuru şiirin temasını doğrudan etkilemiştir. Gümüşhane’nin ilçeleri arasında yer alan Kelkit, yazarın şiirlerinde yararlandığı başat mekândır. Şair kimi zaman şiirlerinde doğrudan Kelkit’i anlatırken kimi zaman da başka temalar anlatırken mekânsal açıdan söz

konusu ilçeyi kullanmıştır. *Kelkit Gecelerinde, Bir Kelkit Akşamında Aydın Emicem, Bir Gün Yüreğimin, Kelkit Gecelerinde, Kelkit Ağalık Yaylası* şiirleri coğrafya ve mekânın tesirinde kaldığı şiirleridir. Şair Kelkit'i övmelere doyamamaktadır. *Bir Kelkit Akşamında Aydın Emicem* şiirinde amcası için kullandığı ifadelerin benzerini *Bir Gün Yüreğimin* şiirinde kendisi için de kullanır:

*“Kelkit Yaylası’nda ‘doğan’
Kelkit Çayı akan bir yüreğin
Yüreğimin”*

Şair *Kelkit Ağalık Yaylası* şiirinde de Kelkit için şu ifadeleri kullanır:

*“İşte Kelkit Yaylası
Yaylaların en hası.”*

Şair memleketine ilişkin sevgisini birçok yerde dile getirmiştir. Kitabın ana temalarından birisi aile ve memlektir. Şair ayrıca *Anadolu, Yayla* şiirleriyle de mekânın şiirlerine olan tesirini okuruna hissettirmiştir.

2.1.5. Diğer şiirler

Şairin benlik, aşk, aile, coğrafya şiirlerinin yanında az da olsa farklı temalı şiirleri de bulunmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk’e olan sevgisini bazı şiirlerinde dile getiren şair onun için *Mustafa Kemal Bakışlı* şiirini kaleme almıştır:

*“Çakı gibi
Çakar gibi
Bin selam
Mustafa Kemal nakışlı...!!!”*

Şair *Anadolu* şiirinde de Mustafa Kemal Atatürk’ten söz eder:

*“Mustafa Kemal’in
Mustafa Kemaller’in yurdu”*

Şairin bu temalar haricinde vatan sevgisi, hüznün, özlem üzerine de şiirleri kitabında yer almaktadır.

2.2. Üslup

Şairin üslubu kitabın genelinde büyük ölçüde sadedir. Şiirleri çoğunlukla kısa ve bir solukta okunacak akıcılığa sahiptir. Zaman zaman bazı yöresel kelimeler kullanmıştır. Bunu yaparken anlamı bilinmeyen bazı kelimelerin anlamları dipnot olarak verilmiştir.

Bir Kelkit Akşamında Aydın Emicem şiirinde “horan” kelimesi geçmektedir. Bu kelimenin anlamı dipnotta “bar oynamak” şeklinde açıklanmıştır.

*“Bir dadaş edasıyla
Horan* tutup dizin kıran
Yakışıklı”*

Şair şiirlerinde her yöresel ifadeyi dipnotta açıklamamaktadır. Zaman zaman yöresel ünlemler de kullanmıştır.

*“Uy gardaş
Can gardaş
Damarımda kan gardaş”*

Şair şiirlerinde serbest ölçü kullanmasına rağmen hece ölçüsünde kullanılan ölçü eksiltme tekniğini de kullanmıştır:

“N’olur çağır...!!!”

Şair burada bu ifadeyi “Ne olur çağır...!!!” şeklinde kullanmalıydı.

Şair bazı yerlerde vurgusunu büyük harflerle dile getirmiştir. Bunun bir örneği *Gardaşa Dair* şiirinde görülmektedir:

2.3. Şiir ve şair ilişkisi

Freud rüyaları bilinçdışına giden kral yolu olarak niteler. Rüya, uyku sırasında oluşan halüsinasyon (varsanım) niteliğinde bir yaşantıdır (Hacızade, 2015, s. 250). Psikanaliz kuramcılar, rüyaları edebî eserlerle, rüya sahiplerini de sanatçı ile özdeşleştirirler. Kişinin bilinç dışındaki düşünceler rüyalarına, sanatçının ise eserine yansır. Şair eserinde aile ve coğrafya temalarına oldukça anlam yüklemiş, bu doğrultuda eserlerini kaleme almıştır. Bu açıdan bakıldığında şairin aile yaşamı ve yaşadığı memleketini onun bilinç dünyasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bilinçaltı birtakım zayıf düşünceler de barındırabildiğinden bilinçaltından etkilenecek üretilen edebî eserler iyi olmayabilirler ancak bilinçaltı önsezi/iç görü yönüyle bilince göre daha üstün sayıldığından burada esinlenen şiir özgündür (Özen, 2020, s. 11). Şair bilinç dışı dünyasını eserlerine doğrudan yansıtarak şiirlerini zayıflatmış görünse de şiirsel özgünlüğü korumuştur.

Sonuç/Son Söz

Hamit Doğan'ın kaleme aldığı *Nerdesin* isimli şiir kitabı serbest ölçü ile kaleme alınmış, içerisinde muhtelif şiir teknikleri olan, yöresel kelimelerle süslenmiş, çoğunlukla aile, sevgi, aşk, benlik, hüzün temalarını içeren bir eserdir. Kitap akıcı ve yalın bir dile sahiptir.

Şair aile ve yaşadığı mekân merkezinde bilinç dışı dünyasını şiirlerinde yansıtmıştır. Kitapta şair, çoğunlukla kendi yaşantısı ile doğrudan bağlantılı bir kurgu tercih etmiştir. Bu şairin içtenliğini göstermesi açısından olumlu bir etki uyandırırken semantik çağrışım ve retorik derinliğin azalmasına sebep olmuştur.

KAYNAKÇA

- Coşkun, S. (2009). Mekândaki Medeniyet-Medeniyetteki Mekân: Sezai Karakoç'un Şiirinde Mekân-Medeniyet İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (22), 235-357.
- Engin, M. (2021). Atilla İlhan Şiirlerinde Ev ve Aile Bağlamında Mekân. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 7, 1777-1801.
- Hacızade, L. (2015). Afanasiy Fet'in "Rüya" Adlı Eserine Psikanalitik Yaklaşım. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 3(1), 246-255.
- Kanter, M. F. (2015). Ziya Gökalp'in Çanakkale Şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 13(18), 551-562.
- Olpak Koç, C. (2021). "Kolektif Kimlik Kurma" Çabası Olarak Mehmet Akif'in "Benlik" Özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)(35/Özel Sayı)*, 183-206.
- Özdamar, O. F. (2016). Âşık Edebiyatında Mekânın Şiir Yaratımına Etkisi -Tebriz'de Derlenen Âşık Abbas ve Han Çoban Redifli Şiirler Örneğinde-. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 16(2), 124-132.
- Özen, Ö. (2020). Psikanaliz ve Edebiyat: İki Terapist Yoldaş. *Uluslararası Kültürel Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 9-16.
- Şahin, V. (2016). Mehmet Emin Yurdakul'un Şiirlerinde Kimlik Kurgusu ve Benlik Algısı. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 2(4), 117-134.
- Törenek, M. (2010). Şiirimizde Yenileşme Süreci ve Serbest Şiir. *Turkish Studies*, 5(2), 13-49.